

VÝPRAVA DO STŘEDOVĚKU KE ZŘÍCENINÁM HRADŮ

Pojďte s námi!

**POZNÁVÁNÍ JE
DOBRODRUŽSTVÍ!**

**Proč a kdy se stavěly
hrady?**

**Jaké místo byste
pro stavbu hradu
vybrali?**

**Jaké bylo
uvnitř bydlení?**

**12–100
let**

3 km

Stáhněte si brožuru
a interaktivní mapu
za použití QR kódu!

Tato výprava nás zavede do středověku a k přehradní nádrži Seč. Dozvíme se, kde a proč se stavěly hrady, jak většinou vypadaly a jak se v nich žilo. Uvidíme dvě zříceniny hradů: Vildštejn pouze z dálky, ale rozsáhlý Oheb si můžeme důkladně projít. Výprava má své kouzlo v zimě i na podzim, kdy se bukový les v okolí Ohebu zbarví do zlatova. V letním období lze navíc zařadit koupání v přehradě a vodní sporty. Délka výpravy může být proměnlivá podle nálady, minimálně 3 km.

Časový rozvrh a délka výpravy	Nástupní místo 49.8440072N, 15.6481642E. Parkování na parkovišti před hrází Sečské přehrady Výlet i s povídáním je asi na 3 ½ hod. 3 km v mírném terénu s prudším výstupem na zříceninu hradu Oheb – a zpět
Informace k výpravě	Stežka volně přístupná WC v přírodě Občerstvení v letní sezóně možno v autokempu Seč Pláž, U Wejku
Co s sebou	V letních měsících určitě plavky
Co s sebou pro dospělý doprovod	Zdroje, kde se můžeme dozvědět víc a ukázat dětem obrázky: Kniha Život ve staletích 13. století – Vlastimil Vondruška Kniha Život ve staletích 14. století – Vlastimil Vondruška Kniha Jak se žilo u nás ve středověku - K. Hrbková www.dejepis.com
Navíc	Půjčení paddleboardů, koloběžek – od května do září u občerstvení U Wejku: www.skifanatic.cz/u-wejku . Půjčení šlapadel – od června do září v autokempu Seč Pláž: www.autokempsec.cz
Pověst	http://m.mystika.info/news/oheb/
Orientační kalkulace dopravy	Autobusová doprava – autobus pro 42 osob (ceny jsou orientační) 48 Kč/km, 242 Kč/hodina čekání – lze objednat 14 dní předem u autodopravce, kontakt: Autokempink Konopáč, p. Starý 602 371 768
Aktuálnost informací	www.mestosec.cz

Náročnost výpravy

nízká

střední

těžká

MAPOVÝ PODKLAD

Odpočinkové místo

Zřícenina hradu Vildštejn

Přírodní památka Oheb

Pěší turistická trasa

Zřícenina hradu Oheb

Vyhlídkové místo

Vodní sporty

Občerstvení U Wejku

POPIS TRASY: Parkovat můžeme přímo u hráze vodní přehrady Seč, kde je velké parkoviště. Odtud popojdeme kousek k rozcestníku s názvem Sečská přehrada, kde je i krytý přístřešek.

1 ZASTAVENÍ – ROZCESTNÍK SEČSKÁ PŘEHRADA

VYPRÁVĚČ VYPRÁVÍ: Vítejte na dnešní výpravě, která je zaměřena na život na hradech v dávných dobách. Povíme si něco o tom, jak to tu vypadalo, když tu ještě nebyla Sečská přehrada, jak asi vypadaly hrady, ze kterých se dochovaly už jen zříceniny, zaměříme se i na přírodu.

Víte, v jaké době se asi tak stavěly hrady?

Ve středověku. Z dějepisu už víte, že začátek středověku se datuje pádem Západořímské říše roku 476 n. l. a končí objevením Ameriky Kryštofem Kolumbem v roce 1492. To je tedy dosti dlouhé období.

Naším nejstarším hradem je Přimda, která byla postavena před 900 lety! Ale skutečný rozvoj stavby hradů se spadá do první poloviny 13. století. Začaly vyrůstat hrady královské, ale i šlechtické. Kde se vlastně vzala bohatá šlechta? Ve 13. století začal panovník hojně rozdělovat půdu své země, která mu do té doby všechna patřila, mezi své věrné družiníky, své oblíbence. Proč? No, jednoduše proto, aby si zajistil jejich podporu. Tak začala postupně vznikat šlechta: vyšší – vskutku bohatá s rozsáhlými majetky, a nižší, která byla i poznání chudší.

Představte si, že i když dotýčný byl šlechtic, neměl to snadné a musel žádat panovníka o povolení ke stavbě hradu.

Věděli byste, v jakém stavebním slohu se hrady stavěly, když mluvíme o 2. polovině 13. století a o 14. a 15. století?

Tedy byla moderním stavebním slohem gotika.

Už jste možná na pár hradech byli. Jaká místa lidé volili pro jejich stavbu?

Pro hrad je typické umístění na vysokém kopci a skále. Místo muselo být špatně přístupné, tedy pro nepřítele náročné k dobývání. Kopec, na němž stál hrad, býval celý vykácený, holý, prostě bez lesa, aby byl z hradu výborný přehled o okolí. Z hradu se daly hlídat i důležité obchodní cesty.

Z čeho se hrady stavěly?

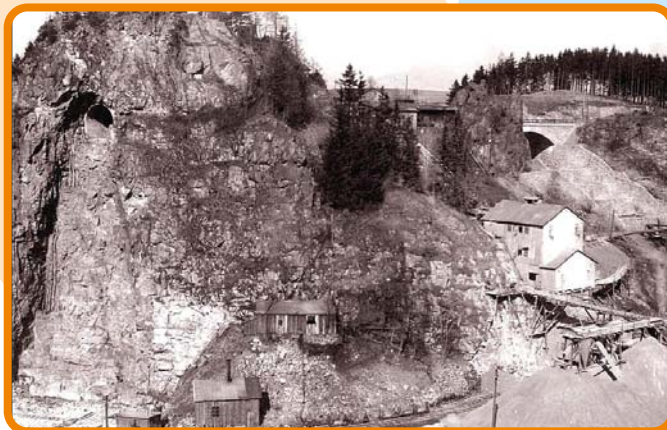
Dnes si představíme hrady především z kamene, ale budovalo se i mnoho hradů ze dřeva. Ne každý šlechtic byl tak bohatý, aby si mohl postavit nákladný kamenný hrad. Kamenný hrad bylo dobré stavět v místě, kde byl dostatek stavebního materiálu. Tedy tam, kde se dal poblíž lámat tvrdý kámen na stavbu jeho zdí, ale kde nebylo daleko také do pískovcových lomů. Měkčí pískovec se totiž často používal v podobě velkých kvádrů na výztuhu rohů zdí a portály dveří. Portál je kamenné orámování dveří a jedno takové si můžete prohlédnout na úvodní stránce. Také bylo ideální, když bylo blízko místo, kde se dal těžit vápenec. Z něj se vypalovalo vápno do malt a omítek. Vápenec se už od středověku těžil v okolí Vápenného Podolu, který je odtud vzdušnou čarou asi 6 km. Víte, že většina hradů ve středověku se omítala? Byly tedy bílé. My si je dnes představujeme spíš podle zřícenin, kde jsou jejich kamenné zdi odhalené.

Na stavbu hradu bylo potřeba opravdu hodně lidí, protože se vše dělalo ručně. I přesto nás ale mnohdy může udivit, jak rychle byly hrady postaveny.

POPIS TRASY: Dále pokračujeme po zeleném turistickém značení k hrázi přehrady, projdeme tunelem pod zříceninou hradu Vildštejn. V půlce hráze se zastavíme.

2 ZASTAVENÍ – PŘEHRADNÍ HRÁZ

Když se podíváme směrem k tunelu ve skále, vidíme nad ním zříceninu hradu Vildštejn. Na druhé straně hráze na skále v lese je zřícenina hradu Oheb. V době, kdy dnešní zříceniny hradu Oheb a Vildštejn byly ještě plně funkčními hrady, tady přehrada nebyla.

Představme si, že se vrátíme v čase zpět a místo přehrady vidíme hluboké údolí řeky Chrudimky, pár stavení a jinak všude dokola jsou pole, louky, lesy. Přehrada, jak ji tu teď vidíme, se začala budovat poměrně nedávno, v roce 1924.

Z hradu Vildštejn je dnes už jen zřícenina, která je nepřístupná. Módní německý název hradu Vildštejn byl zřejmě odvozen od jeho polohy v divoké a tehdy ještě řídké osídlené krajině. Hrad byl vybudován na přelomu 13. a 14. století.

Skalnatý ostroh, na kterém byl hrad postaven, spadal na třech stranách téměř kolmo do údolí řeky. Dnes vidíme ze skal pouze asi jednu třetinu, zbytek je pod hladinou přehrady. Jak skála, na níž stojí Vildštejn, vypadala, můžeme vidět i na historické fotografii.

Jen na severu byl hrad s okolím spojen sedlem, ale i na této straně byl tak strmý, že jediný možný přístup na jeho vrchol byl po dřevěných schodech či žebřících. Jádrem hradu byl věžovitý palác nepravidelného půdorysu, stojící na vrcholu skaliska. V přízemí této stavby bývalo skladiště a hospodářské příslušenství hradu, v patrech se bydlelo.

Představme si, jak se tehdy hrad dobýval. Útočníci ho vzali ztečí. To znamená, že útočníci se museli dostat až přímo k hradbám hradu. Kryli se štíty a střelbou (z kuší a luků). Obránci na ně samozřejmě také stříleli. Pokud se útočníci dostali až k hradbám, zvedali žebříky a lezli po nich nahoru, aby se dostali do hradu. Obránci na ně samozřejmě jen tak nekoukali. Kromě střelby se bránili litím horkého oleje nebo smůly a také házením kamenů. Také se snažili žebříky shodit. Podle toho, jak jsme si popsali Vildštejn, jistě nám připadá, že musel být nedobytný. Přesto víme, že Vildštejn byl po husitských válkách (1419–1434) opuštěný, v roce 1499 se uvádí jako „zbořený“.

Jak je to možné? Za husitských válek se začaly při obléhání používat obří praky a děla. Hrad se začaly odstřelovat velkými kamennými koulemi, což bylo úplně něco jiného, než boj muže proti muži, střelba šípy a vztyčování žebříků. Mnohý zdánlivě nedobytný hrad mohl být díky dělostřelbě značně poničen a dobyt. To může být možná příběh Vidlštejna.

Dále pokračujeme v našem putování po zelené směr hrad Oheb. Dávejte si velký pozor, protože tento úsek může být i nebezpečný kvůli projíždějícím motorovým vozidlům. Na rozcestníku Pod Ohebem se napojíme na modré turistické značení. Odbočíme doprava do kopce a dojdeme ke zřícenině hradu Oheb.

3 ZASTAVENÍ – OHEB – ZŘÍCENINA

Došli jsme k poměrně rozsáhlé zřícenině hradu Oheb. Zříceninu si můžeme celou projít a také se pokochat výhledem na Sečskou přehradu.

Návrší, kde hrad stojí, bylo původně majetkem vilémovského kláštera. V roce 1315 toto místo dostal do zástavy (tedy mu bylo zapůjčeno) majitel hradu Vildštejna, který už byl tehdy postaven, jak jsme si řekli. Opat vilémovského kláštera měl k zápůjčce ovšem podmínku, že na Ohebu nebude postaven hrad nebo tvrz, jinak mělo návrší opět připadnout klášteru.

Nevíme, kdo hrad Oheb postavil. Možná to byl vilémovský klášter, který tak chtěl dosáhnout ochrany svých majetků v okolí, nebo některý šlechtický rod. Jisté je, že Vildštejn v té době už nejméně 50 let stál. Oheb byl totiž postaven nejdříve kolem poloviny 14. století. Polovina 14. století, to je kolem roku 1350.

Kdo u nás vládl v roce 1350?

Karel IV.

Když se chceme vrátit v čase, i zde si musíme odmyslet přehradu a představit si v hloubce pod sebou pouze Chrudimku. Tento hrad stál na vysokém skalnatém výběžku, kolem kterého se Chrudimka prudce ohýbala. Odtud název

Oheb. Celý hrad byl obehnán velkou, pevnou hradbou, ze které se toho již už mnoho nedochovalo. Na hradě se během času vystřídal mnoho majitelů.

Po husitských válkách se v 2. polovině 15. století stali majiteli Trčkové z Lípy. Pro ně byl hrad Oheb velmi důležitý a udělali z něj centrum všech svých majetků v Železných horách. Proto jej po roce 1469 i poměrně náročně přestavěli. K přestavbě je nejspíše přimělo to, že hrad byl poničen vpádem uherských vojsk Matyáše Korvína.

Věděli byste, proč táhl Matyáš Korvín do Čech? A kdo v té době v Čechách vládl?

V té době u nás vládl Jiří z Poděbrad, který chtěl být králem dvojího lidu, katolíků i kališníků. Sousední vládce Matyáš Korvín chtěl vládnout nejen v Uhrách, ale i v Čechách, a tak se mu náramně hodilo, když papež vyhlásil proti kacířským Čechům křížovou výpravu. Hned se postavil do jejího čela. V zimě, ve velkých mrazech roku 1469 táhlo jeho vojsko od Chrudimi přes Železné hory. Cestou vojsko drancovalo a vypalovalo, jak už to mělo ve zvyku. Uhrové tehdy poničili mnoho tvrzí v oblasti a zřejmě i hrad Oheb.

Přestavba byla na svou dobu moderní. Bylo nutné držet krok s dobou. Jak se zlepšovala vojenská technika, bylo zapotřebí hrady vybavit modernějšími obrannými systémy. Jak jsme si již řekli u Vildštejna, v 15. století už se hrady nedobývaly a nebránily jen s kušemi. Útočníci měly děla. Proto byly na Ohebu postaveny speciální dělové místnosti, tzv. dělostřelecké bašty pro umístění děl obránců. Z této přestavby je i dodnes zachovaná dělostřelecká věž a vstupní brána. Najdete je?

Po pár letech (v roce 1490) ale došlo ke spojení Ohebu s lichnickým panstvím. Lichnice byla samozřejmě větší a výstavnější hrad. Takže Mikuláš Trčka přesídlil tam a Oheb začal pomalu chátrat.

A jak si myslíte, že to na takovém hradě vypadalo?

Řekli jsme si, že hrady byly z kamene. Kamenné zdi byly často i více než jeden metr tlusté, aby lépe odolávaly náporu nepřátel. Místnosti, ve kterých se bydlelo, byly většinou až v prvním patře. Bylo to z obranných důvodů. Tato obytná část pána byla s ohledem na celkovou rozlohu hradu spíše malá – pár metrů čtverečních.

V kamenných hradech byl poměrně velký chlad. Jak se tedy místnosti vyhřívaly? Přes zimu se netopilo ve všech místnostech hradu, ale byly vytápěny jen některé, a to velikými krby. Do nich se přikládala mohutná polena. Krb samozřejmě mohl do místnosti i čadit a odletovaly z něj jiskry.

Okna se na hradech stavěla spíše menší proto, aby hrad lépe odolával náporu nepřátel a také, aby tam v zimě tolik netáhlo. Okna dlouho v minulosti nebyla zasklená, ale vyplněná zvířecími blánami. Až později skleněnými terčíky.

Abyste v hradu bylo příjemněji, tak uvnitř některých velkých kamenných místností mohlo být ještě dřevěné roubení, aby prostor zateplilo. Později se také na ledové kamenné zdi k zateplení věšely rozměrné a nádherné gobelíny, tedy velké textilní obrazy.

Uvnitř bylo hlavně v zimě spíše šero kvůli malým oknům, o kterých jsme mluvili. Svítalo se loučemi nebo hliněnými kahanami naplněnými olejem.

Hlavní místností byl velký rytířský sál, kde se konaly různé hostiny a pán hradu zde přijímal vzácné hosty. Víte, že vidličku na stůl přinesla až renesance? Je to vynález, který k nám přišel z Itálie. Do té doby hodovníci při jídle používali nůž, lžici a hlavně ruce, které si umývali v mísách s vodou stojících na stole. Na hradě se jídlo podávalo na cínových talířích. Skleněné poháry byly znakem luxusu. České středověké skleněné číše byly evropsky proslulé!

Nesměla zde chybět kaple, která sloužila k modlitbě. Často byla umístěna do vyšších pater, protože její okna se stavěla veliká, tím pádem při obraně mohla představovat snadno zranitelné místo.

O hrad jako takový se staral purkrabí. Dohlížel na jeho opravy, byl pravou rukou pána hradu, dohlížel na hospodaření.

Oheb si můžeme celý projít, prolézt a také se zde můžeme nasvačit. Popojdeme dále po modré turistické značce, až napravo budeme mít vyhlídkové místo na Sečskou přehradu (nalevo odbočuje neznačená cesta).

4 ZASTAVENÍ – VYHLÍDKOVÉ MÍSTO

Co si myslíte, že se v gotice oblékalo?

Samozřejmě to záleželo i na postavení daného člověka. Chudší lidé měli to, co si mohli dovořit, většinou obyčejné haleny či suknice. Často chodili bosí, protože boty byly drahým zbožím.

U urozené vrstvy to bylo jiné. Velikým módním výstřelkem bylo, když měli páni různobarevné nohavice (nejčastěji modré a červené) a boty velice dlouhé a špičaté, jak si můžeme ověřit na různých dobových malbách. Jejich špičky si dokonce šňůrkami přivazovali k lýtkům nebo k pasu, aby se v nich vůbec dalo chodit!

A co nosily urozené dámy? Často nosily několikavrstevné šaty, které byly často i bohatě zdobené a vyšíváné. Každý byl zkrátka oblékán dle toho, co si mohl dovořit. Rozhodně ale do samých přírodních materiálů! Látky byly ze lnu nebo vlny. Drahocenné hedvábí se dováželo.

Rytíři při svých výpravách nosili velmi těžká brnění, která vážila třeba i 20 až 30 kg. To bylo náročné nejen pro rytíře, ale i pro koně, kteří měli také svoje vlastní brnění.

Zde můžeme dětem ukázat z knížek, popř. z internetu obrázky, co se nosilo (do vyhledávače zadáme heslo: oblečení ve středověku a dáme vyhledat obrázky).

Víte, co bylo ve středověku oblíbeným nápojem?

Kdo řekl pivo, měl pravdu. Pivo bylo velmi oblíbeným nápojem a bezesporu je to tak až dodnes. Dále rádi určité pili víno. Různé šťávy, ochucené limonády a jiné takové syčené nápoje v té době neexistovaly. Chudší lidé si proto museli vystačit pouze s vodou, případně s odvary z různých bylin.

Víte, proč se říkalo hradní kuchyni černá kuchyně?

V kuchyních se totiž vařilo na otevřeném ohni, a jak víme, tak oheň čouří černým kouřem, který zůstával na zdech. Proto se kuchyním říkalo černé.

Čím se lidé na hradě mohli bavit?

Hráli šachy, vrhcáby a v kostky. Urozené paní se věnovaly například vyšívání, malbě a hře na hudební nástroje. Šlechtici si volné chvíle zpestřovali lovem vysoké zvěře nebo pořádáním různých rytířských turnajů.

Nakonec přeče jedna malá hádanka. Víte, který hrad patří k těm nejnavštěvovanějším v České republice?

Je to Pražský hrad.

Podle času a nálady můžeme pokračovat ještě dále po modré. Pak se obrátíme a stejnou cestou se vracíme zpět. Pokud je na to vhodné počasí a máme dostatek času, můžeme si udělat i odbočku k pláži u přehrady na koupání nebo vyjížďku na šlapadlech.

TIP:

Pokud se vám líbí zříceniny hradů, navštivte nedalekou **Lichnici**, kam Trčkové přesídlili z Ohebu

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

PRACOVNÍ LIST

1. Jaké byly důvody stavby hradů na vyvýšených místech?

.....
.....

2. Jak se jmenuje řeka, na které je vystavěna vodní nádrž Seč?

.....
.....

3. Jak se nazývala hlavní místnost v hradu?

.....
.....

4. Kdo byl purkrabí??

.....
.....

5. Čím se lidé ve středověku bavili?

.....
.....

6. Jaký znáš hrad v České republice. Napiš alespoň 4.

.....
.....
.....
.....